

Naar een volledige integrale visie op lange termijn - Vlaanderen

ir. F. DESMYTER

secretaris-generaal

departement Leefmilieu en Infrastructuur

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

Graaf de Ferraris-gebouw

11de verdieping, E. Jacqmainlaan 156 bus 2, 1000 Brussel, België

Mijnheer de voorzitter,
Dames en heren,

Water is de bron van alle leven.

Zorgzaam omgaan met water is dan ook een dwingende noodzaak. In mijn bijdrage tot dit symposium zal ik eerst ingaan op de vele aspecten van water, en derhalve ook het groot aantal actoren die tussenkomen in de waterproblematiek. Ook zal ik de noodzaak onderlijnen om een gemeenschappelijke visie te ontwikkelen om te komen tot oplossingen die voor mens en leefmilieu de gewenste kwaliteit garanderen. Om dit te bereiken is gestructureerd overleg tussen de actoren vereist: hiervoor werd in Vlaanderen het Vlaams Integraal Wateroverlegcomité opgericht. Tenslotte zal ik ook even aanduiden waar we terzake staan voor de Schelde.

1. WATER : VEEL FUNCTIES, VEEL ACTOREN

Water is essentieel voor de meest diverse en belangrijke functies in onze maatschappij. De vorige sprekers op dit symposium hebben het hier al uitgebreid over gehad. De eisen die de gebruikers van water stellen, zijn echter vaak tegenstrijdig. Daarenboven hebben heel wat actoren een zodanige invloed op het watersysteem, dat andere actoren die van hetzelfde watersysteem gebruik maken, in de problemen komen.

Ik kan hiervoor verwijzen naar de baggerspecieproblematiek. Het Vlaams mobiliteitsbeleid is erop gericht om meer goederen te transporteren via de waterweg, als milieuvriendelijk alternatief voor het meer en meer vastlopend vervoer over de weg. Voorwaarde is dat hiervoor vaarwegen gecreëerd, uitgediept en onderhouden worden. Om dit te realiseren dienen jaarlijks miljoenen m³ baggerspecie geborgen te worden, waarvan een groot gedeelte te land. Het vinden van de noodzakelijke stortplaatsen is een uiterst moeilijke opgave, zowel omwille van de ruimtelijke implicaties en de impact op de natuurlijke omgeving, als de milieuhygiënische voorwaarden waaraan moet voldaan worden. De mate van verontreiniging van de baggerspecie is bepalend voor de mogelijke oplossingen die kunnen gevonden worden.

Deze verontreiniging vindt echter haar oorzaak in de onvoldoende kwaliteit van de oppervlaktewateren, waarvoor indus-

trie, landbouw en de huishoudens verantwoordelijk zijn.

Hiermee is bewezen dat een probleem letterlijk en figuurlijk vanaf de bron op een geïntegreerde wijze moet aangepakt worden door alle actoren die een invloed hebben op de waterkwaliteit en -kwantiteit.

Ik geef kort twee voorbeelden van conflictsituaties:

Waterwegbeheerders hebben als primordiale opdracht het beschermen van de bevolking tegen overstromingen. Het uitvoeren van dijkwerken valt echter niet altijd te rijmen met het streven naar natuurherstel en natuurontwikkeling in en rond rivierbeddingen. Er moeten echter beslissingen genomen worden, en beslissen betekent keuzes maken, na overleg en op basis van afweging van verschillende alternatieven.

Een ander voorbeeld van een conflictsituatie treedt op bij het vastleggen van aan te houden grondwaterpeilen. In functie van de waarden die men belangrijk acht, is de grondwaterstand op een bepaalde plaats voor de enen te hoog en voor de anderen te laag.

Het is dus duidelijk dat er heel wat spanningen, ja zelfs conflicten bestaan tussen de verschillende instanties die water nodig hebben. In teveel gevallen wordt er naast elkaar gewerkt, door de actoren die verantwoordelijk zijn voor of interesse hebben in een aantal facetten van water, en door de verschillende bestuursniveaus. Wel wil ik benadrukken dat er plaatselijk wel resultaten worden geboekt als gevolg van een goede samenwerking, maar het geheel geeft toch een versnipperd beeld.

Om te komen tot een coherente aanpak is het dan ook van het grootste belang dat er concrete doelstellingen vastgelegd worden inzake integraal waterbeleid, vertrekkend van een duidelijke visie waarachter iedereen zich kan scharen.

Ik kom dan nu tot het tweede deel van mijn betoog: het ontwikkelen van een gemeenschappelijke visie.

2. GEMEENSCHAPPELIJKE VISIE

De diverse actoren moeten samenwerken van in de planfase. Planning heeft een ruimere betekenis dan de conceptvorming

van voornemens of het uitwerken van projecten: het wordt het instrument om het eigen initiatief af te stemmen met dit van anderen en om de maatschappelijke toetsing te doorstaan. In de planningfase komt derhalve een moment dat elke betrokken actor zijn deelplan inbrengt, op zijn waarde laat beoordelen en bij wijze van integratie een vaak complexe afweging met de waarden van plannen van andere actoren laat gebeuren.

De beoordeling en afweging kan alleen objectief gebeuren als er een samenhangende visie op de gewenste ontwikkelingen voorligt, of met andere woorden er een toetsingskader ter beschikking staat. Het kader wordt opgevat als een uitwerking in krachtlijnen van de visie op het integraal waterbeheer. De krachtlijnen zijn richtinggevende principes die de gewenste ontwikkelingen aangeven voor het beleid inzake watersystemen. Zowel in de beleidsvorming en de beleidsuitvoering, als bij het beheer zullen deze krachtlijnen voor alle projecten het toetsingskader vormen.

In Vlaanderen zijn we thans bezig met de formulering van deze krachtlijnen. Deze worden afgeleid van de Europese kaderrichtlijn tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid. Deze Europese kaderrichtlijn heeft immers tot doel meer samenhang te brengen in het Europees waterbeleid, wat de integratie van de aanpak in Vlaanderen met deze in de omliggende regio's moet helpen waarborgen. Dit zal trouwens een integrale grensoverschrijdende visie tussen Nederland en Vlaanderen bevorderen.

Bij de formulering van de krachtlijnen wordt uitgegaan van de visie dat integraal waterbeheer streeft naar een duurzame ontwikkeling van gezonde watersystemen, wat zowel een ecologische als een economische duurzaamheid inhoudt.

Vertrekkend vanuit deze visie wordt het basisprincipe gesteld dat een watersysteem niet uit evenwicht mag worden gebracht door de water(-systeem)gebruikers. Elke aantasting van het watersysteem, elk verlies moet zoveel als mogelijk worden tegengegaan.

De krachtlijnen gaan verder over de gewenste bestuurlijke organisatie om deze visie voor een duurzame ontwikkeling van watersystemen in Vlaanderen concreet gestalte te geven. Ook hier wordt uitgegaan van een gebiedsgerichte benadering, waarbij enerzijds problemen zoveel mogelijk binnen het eigen deelstroomgebied moeten worden opgelost, maar waarbij anderzijds de effecten van de maatregelen binnen het eigen deelstroomgebied op het gehele stroomgebied en in voorkomend geval ook op de omliggende stroomgebieden worden in rekening gebracht. Daarbij mogen zomin gewestgrenzen als landsgrenzen een beperkende rol spelen. Integratie behoeft de open planning als instrument, maar evenzeer is een open beleidsproces noodzakelijk. Inzake beheer moet het subsidiariteitsprincipe gerespecteerd worden. Naar de gebruikers toe moet er een billijkheidsprincipe gelden. Een determinerende succesfactor is de maatschappelijke bewustwording, zowel bij de burger als bij alle bestuurlijke en politieke actoren.

Het is van belang dat alle waterbeheerders en alle betrokken

beleidsinstanties, zowel als de verschillende "gebruikers" van het water of van het watersysteem, kunnen meewerken aan de opbouw van deze krachtlijnen. De maatschappelijke en economische betekenis van een kader dat bepalend is voor integraal waterbeheer kan onmogelijk worden onderschat, zodat de grootst mogelijke inbreng van deskundigheid en een ruimere maatschappelijke toetsing bij het vastleggen van dit kader noodzakelijk zijn.

3. HET VLAAMS INTEGRAAL WATEROVERLEGCOMITÉ (V.I.W.C.)

Dames en heren,

Eens deze gemeenschappelijke visie ontwikkeld is, is het werk niet af. Integraal waterbeheer realiseren in Vlaanderen is een immense opdracht van coördinatie en afstemming. Een nieuw instrument daartoe is het Vlaams Integraal Wateroverlegcomité. Dit comité werd opgericht door minister Kelchtermans en formeel geïnstalleerd op 8 mei 1996.

In 1996 heeft het V.I.W.C. zijn beleidsplan uitgewerkt. Het plan omvat de visie en de missie van het comité, alsook de opsomming van de factoren die volgens haar cruciaal zijn om de beoogde doelen te realiseren. Op die verschillende elementen van het beleidsplan wens ik verder in te gaan.

De visie geeft een kwalitatieve verklaring van de effecten die het comité op langere termijn wenst te bereiken. Het comité spreekt van een beleidsvorming gesteund op de principes van integraal waterbeheer.

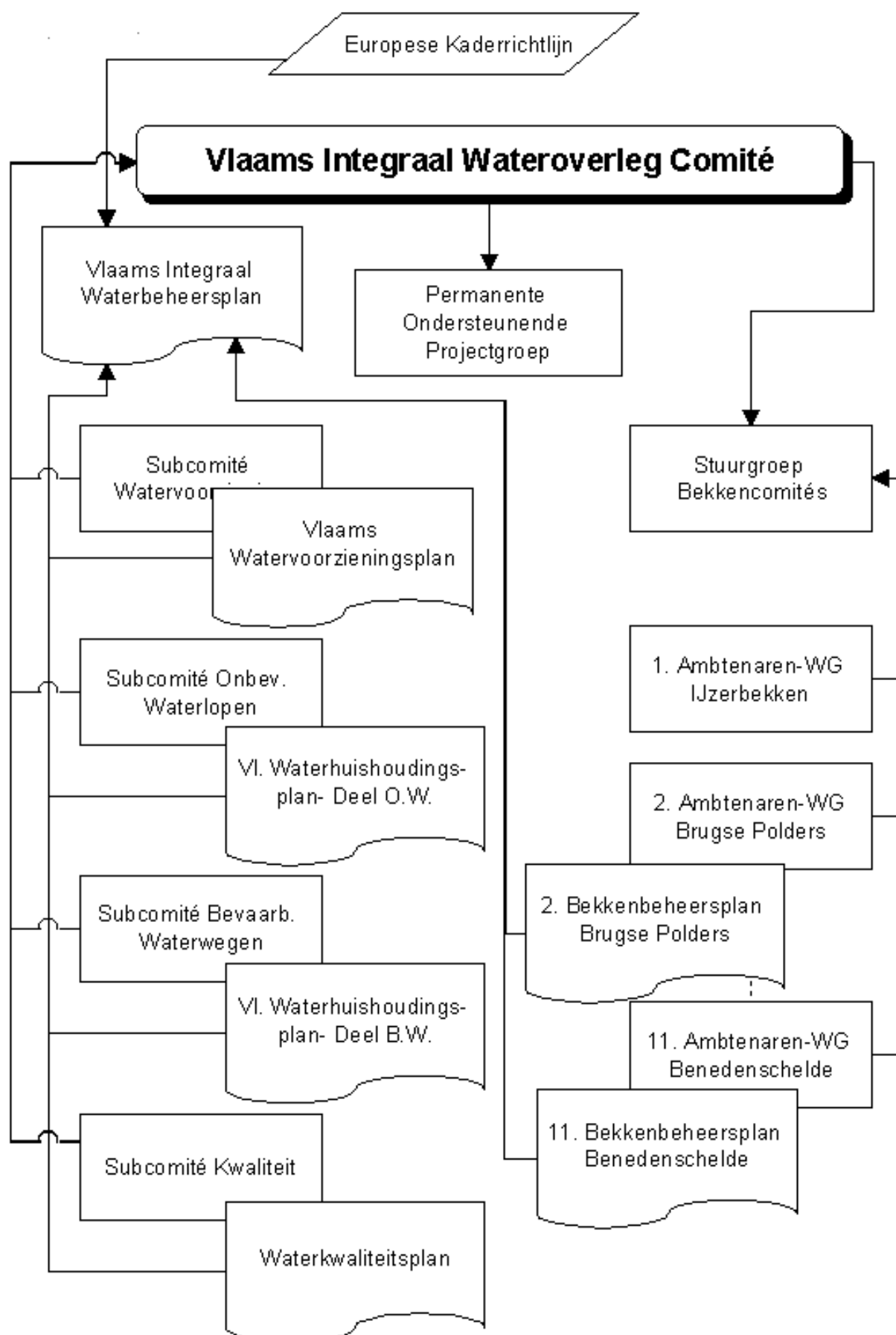
Het is de overtuiging toegedaan dat alle betrokken instanties moeten willen functioneren volgens de (samen) gemaakte afspraken. En de nadruk wordt gelegd op consensus, wat echter inhoudt dat het comité de volle medewerking van alle betrokken partijen moet krijgen om te kunnen slagen.

De missie geeft aan tot wie het comité zich richt: in de eerste plaats tot de eigenlijke beheerders van het aquatisch milieu, die normaliter allemaal vertegenwoordigd zijn in het comité; in de tweede plaats tot de andere bestuurlijke actoren die rechtstreeks invloed uitoefenen op dat beheer. De missie geeft vervolgens in algemene termen de opdrachten van het comité aan.

De succesfactoren geven de noodzakelijk geachte voorwaarden om te lukken in de opdracht.

In de eerste plaats moest het comité een duidelijk mandaat verkrijgen.

Hieraan is tegemoet gekomen door de definitieve vaststelling door de Vlaamse regering op 8 juli 1997 van het Vlaams Milieubeleidsplan 1997-2001, het MINAplan 2.

Figuur 1: Structurering van het Vlaams Integraal Wateroverlegcomité (V.I.W.C.)

4. DE WERKING VAN HET V.I.W.C.

De leden van het comité zijn de verschillende waterbeheerders (figuur 1). Het V.I.W.C. laat zich bijstaan door een ondersteunende werkgroep. Aan de input-zijde (conceptvorming) zal het comité ondersteund worden door een aantal subcomités, met name "Watervoorziening", "Onbevaarbare waterlopen", "Bevaarbare waterwegen" en "Waterkwaliteit". Deze subcomités zullen fungeren als stuurgroepen om op termijn te komen tot een watervoorzieningsplan, een waterhuishoudingsplan en een waterkwaliteitsplan. Dit jaar nog zullen deze subcomités worden geoperationaliseerd. Aan de output-zijde (operationalisering) zal een subcomité fungeren als Stuurgroep Bekkencomités. Hieronder zullen de Bekkencomités ressorteren.

Het V.I.W.C. is aangeduid als initiatiefnemer voor de realisatie van drie belangrijke en voor de Vlaamse overheid bindende acties met betrekking tot het integraal waterbeheer. Het gaat om de volgende acties :

1. actie 129: een overlegstructuur op niveau Vlaanderen voor het integraal waterbeheer uitbouwen;
2. actie 130: bekkenoverlegstructuren operationaliseren;
3. actie 131: integrale bekkenbeheersplannen opmaken.

Het Vlaamse grondgebied is ingedeeld in elf bekken. Per bekken is of wordt een bekkencomité opgericht. Momenteel bestaan er reeds zes bekkencomités, de overige vijf worden volgende maand opgestart. Elk bekkencomité zal ondersteund worden door een ambtenaren-werkgroep, die voorgezeten wordt door een ambtenaar van het Vlaamse Gewest, de bekkencoördinator. Verder kunnen er projectmatig werkgroepen worden opgezet. Alle elf bekkencoördinatoren zijn reeds aangeduid.

Een eerste opdracht voor alle ambtenaren-werkgroepen bestaat erin mee te werken aan de voorbereiding van de formulering van de hiervoor behandelde krachtlijnen voor een integraal waterbeheer.

5. WAAR STAAN WE VOOR DE SCHELDE?

Op diverse fora wordt er reeds samengewerkt in het Stroomgebied van de Schelde. Ik verwijs hier naar de Algemene Milieu Impactstudie voor het Sigmaplan, afgekort AMIS, waarbij de administraties bevoegd voor de waterwegen, de ruimtelijke ordening en het leefmilieu van mijn departement betrokken zijn. De bedoeling van deze studie is een volledige inpassing van het Sigmaplan, dat de beheersing van de hoogwaterstanden in het Scheldebekken beoogt, in het integraal waterbeheer.

Op 9 maart wordt de Internationale Scheldec commissie geïnstalleerd. Ik verwijs hiervoor naar het referaat van de voorzitter Frank Van Sevens. Begin maart worden de bekkencomités van de Bovenschelde en de Benedenschelde geïnstalleerd.

Mijnheer de Voorzitter,
Dames en Heren,

Uit mijn uiteenzetting blijkt dat er in Vlaanderen nog een lange weg af te leggen valt vooraleer we kunnen spreken van integraal waterbeleid. Toch meen ik ook duidelijk gemaakt te hebben dat er een vaste wil bestaat om dit beleid vorm te geven. De aanzet is er, de visie wordt ontwikkeld, de nodige structuren worden gecreëerd. Het is echter een illusie te menen dat alles in een paar jaar kan gerealiseerd worden, of kan opgelegd worden door de centrale overheid.

Van groot belang is het creëren van een maatschappelijk draagvlak. Dit kan maar door alle actoren duidelijk te informeren, te sensibiliseren, om zo te komen tot overleg en samenwerking. Dit symposium zal hiertoe een bijdrage geleverd hebben.

ir. Fernand Desmyter
secretaris-generaal